

matěj hořava
pálinka

matěj hořava

pálinka

prózák a bánátból

Fordította:
Peťovská Flóra

A kötet fordításának megjelenését
a Cseh Köztársaság Kulturális Minisztériuma támogatta.

MINISTERSTVO
KULTURY

A fordító az Emberi Erőforrások Minisztériumának Babits Mihály ösztöndíjasa.

Matěj Hořava: Pálenka

© Matěj Hořava, 2014

© HOST - vydavatelství, s.r.o., 2014

Hungarian translation © Peťovská Flóra, 2018

Hungarian edition © Typotex, Budapest, 2018

Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

ISBN 978 963 279 995 7

ISSN 2064-2989

TYPOTEX VILÁGIRODALOM

Kedves Olvasó!

Köszönjük, hogy kínálatunkból választott olvasnivalót!

Újabb kiadványainkról, akcióinkról a **www.tyotex.hu**

és a **facebook.com/tyotexkiado** oldalakon értesülhet.

Kiadja a Typotex Elektronikus Kiadó Kft.

Felelős vezető: Németh Kinga

Főszerkesztő: Horváth Balázs

A kötetet gondozta: Kiss Barnabás

Nyomás: Séd Nyomda Kft.

Felelős vezető: Katona Szilvia

isten küldötte

Nem ajánlatos vihar idején a bánáti hegyekben járkalni: a vilámok itt közel sem olyan közömbösek az emberek iránt, mint a szívélyes morva vagy bajor síkságon ... A kocsmáros Marje két kislánya mesélte nekem egykor az iskolában, hogyan vitte el a nagyapjukat Isten küldötte: amikor a mezőről jött a viharban, vasvillával a vállán. Akkor hallottam először ezt a tiszteletteljes megnevezést: *Isten küldötte*.

Néhány évvel később *Isten küldötte* pont Marje kislányait vitte el. A vasárnapi ebéd után elmentek leszedni az első cseresznyéket; arra a kereszt utáni domboldalra, ahonnan már

látni lehet a Duna sziklák közé szorított csillámló vizét. Szerbia felől hirtelen vihar támadt, és az (illatos, elázott, terebélyes fa alá bújt) lánykákat egy csapásra leterítette egy villám, (egy évvel később beleszédültem, amikor rájöttem, hogy épp *arról* a fáról szedem és eszem a cseresznyét; a cseresznyefa egy karcolással és egy letört ággal megúsza.)

A temetésen az egész falu zokogott, beleértve a *plébánost*. A lovak két aprócska fehér koporsót húztak a kocsin a poros úton a hegyoldalban lévő *krchovba*; a méhek a délelőtti virágokon zümmögtek, az ég pedig kristálytisza volt; a férfiak izzadtak, és nem diskuráltak menet közben, mint más *funuszokon*; a lányoknak ki-kifordult a bokájuk a magas sarkú cipőkben; az asszonyok hamisan énekeltek, szörnyen hamisan...

Csak nemrég mesélte el nekem Marje, hogyan talált rá (Istenem, pont ő!) a kislányaira: az arcocskájuk állítólag fehér volt, nem égett meg; csak a kis mellkasukon és a térdük alatt volt egy-egy piros folt; és (állítólag a többi villám sújtotta megboldogulthoz hasonlóan) kibújtak paradés vasárnapi cipellőjükből, amelyre már további útjuk során nem volt szükségük, de amelyet – Marje és az édesanyja – ennek ellenére két nappal később még a lábukra húzott, mielőtt a koporsóba helyezte őket...

felgyújtott domboldalak

Az égő domboldalakon ballagok. Az égett fű, az égett virágok részegítő illata, a hamu és a füst részegítő illata. A lángok vörös nyelve jobbra-balra csapdos; egyszerre táncol a látóhatáron és a hátam mögött. Fent, a füst felett egy *luňák* verdes a szárnyával (nem tudom, miféle ragadozó madár ez; de itt, a bánásági domboldalakon a cseheknek csupán ez az egy szavuk van a ragadozó madarakra: *luňák*; és én ezt a szót beemeltem a saját nyelvembe; fellobbant bennem ez a gyönyörű szó: Čelakovský* hajdani,

*František Ladislav Čelakovský (1799 – 1852) cseh szentimentalista költő, műfordító

elfeledett versének szikráját lángokká szította az itteni nyelv; amely valójában Čelakovský nyelvével egyidős)... A füst felett egy kánya verdes a szárnyával, és a dombok közti szurdokon átcsillámlanak a Duna vizén játszó szikrák...

Amikor először bukkantam rá a felégetett domboldalakra, meglepődtem, sőt elkedvetlenedtem; barbár, kemény dolgoknak tűnt: a dombokon hömpölygő tengernyi lángnyelv; az emberek által szándékosan gyújtott, de teljesen uralhatatlan tűz... Fokozatosan kezdtek megrészégiteni ezek a felégetett domboldalak (igaz, hogy lapul egy üveg pálinka a zsebemben, de – annak ellenére, hogy néha tényleg bele szoktam kortyolni – ez a részegség a száraz, kemény, vörös tűzből ered); az a barbárság, az a hamuíz (nem illat, mert egy felégetett domboldalon sétálva a füst és a hamu egészen az ember szájába hatol, a hamu íze, a füst íze, már nem pusztán illata: ó Istenem, bárcsak képes lennék leírni azt az észrevétlen átmenetet, amikor az illat ízzé válik), az az izzás, a fűszálak, a virágok, a megboldogult rovarok reménytelen elkárhozása... Gyermeki részegség szállt meg: hiszen gyermekként száraz fűcsomókat dobáltam a tűzbe, gyékényvirágot égettem (amikor azt játszottuk, hogy szivarozunk), a hamuba krumplit temettem, és legszívesebben az égett, elszenesedett részeket ettem... Itt visszatért a tűztől való megszállottságom; nem a beteges, gyújtogató fajta, hanem

a gyermeki, emberi ... Itt nem lehet túlélni tűz nélkül ... Télen nap mint nap meggyújtottam és őriztem a tüzet, akár a legnagyobb kincset; megtanultam a helyi tűzgyújtási praktikákat: eleinte azok is barbáraknak tűntek; most viszont: vagy naftába áztatott lemorzolt kukoricacsővel, vagy egy gumibelső levágott darabjával gyújtok tüzet a kályhában ... Egyéb – a városiak számára rémes – tűzünnepeket is megkedveltem: a boszorkányok éjjelén rengeteg gumiabroncsot dobálnak a gödrökbe, fekete füstjük a dombok felett lebeg; a pajkos, tizenkilencedik századi viseletbe öltözött nagyanyók elkunyerálják a gyerekektől a félig kifújt szpréket, hogy a lángok közé vethessék: dirr, dirr, durr, durr. *Jozif, Lojzík, adjatok mán még egy spréjt*, kéri a nevető, fogatlan szájú anyóka, a szemében láng, gyermeki láng...

A felgyújtott domboldalakon ballagok. Körbe-körbe forgok (a ragadozó madár még mindig valahol a magasban, a füst felett köröz, verdes a szárnyával, gyorsan verdes a szárnyával); hirtelen szorongás fog el; körözök, forgok: mindenhol lángok. A felgyújtott domboldal közepén állok, és nincs hova menekülni. Már nem forgok, állok; a hamu íze a számban egyre keserűbb; a füst már nem illatos, hanem fojtogató; a nyugtalanság felpöndörödik bennem, mint egy meggyújtott szalmaszál ... Nem az égett ruha, hús és haj ízét érzem már? Nem a bugyogó vér iszonyatát érzem már? Köhögés: az, amit az imént még

mohón belélegeztem, épp azt köhögöm most ki hirtelen... Meg kell nyugodnom; egy pillanatra ki kell törölnöm a szememből a hamukönnyeket, és menekülési útvonalat kell találnom. Ott, igen ott; ott azon a dombon a Duna felé: a fehér köves, poros út, az biztosan nem gyulladt meg; és – igen, ott, ott az előtt a hullámozó lángfal előtt vezethet fehér szalagja erre a még nem lángoló zöld szigetre... A *luňák* eltűnt; letörlöm a homlokomról az izzadságot és a kormot, a könnyek sós íze a hamu ízével keveredik; gyorsan a fehér út felé veszem az irányt, a még zöld fűvön meg a már feketén (mintha ropogós, vékonyka, fekete hajszałak lennének); a szívem még nem nyugodott meg; ver és ver, a nyugtalanságtól és reménytől lángolva...

salto mortale

Az a děčínai tornaterem, ahol először vettem magam hátra, bele az ismeretlenbe, fejjel lefelé; az a magnéziumpor-felhőben úszó tornaterem már rég nem áll: leégett, leégett valamikor a nyolcvanas években; nem tudom, miért, talán valaki gyufát dobott az egyik habszivacscsíkokkal töltött gödörbe (ezekbe a gödrökbe fejre is lehetett esni; ezekbe a gödrökbe beáshattuk magunkat és tettethettük a nemlétezést, távollétet, nemlétet: reménytelen és rendkívül gyúlékony gödrök). Öt- vagy hatéves lehettem, az ablakon túl a děčínai őszi szmog és a korai alkonyat; szivárványos körök a nagy lámpák körül (hunyorítani kellett;

a szivárványok nem jelentek meg olyan könnyen, mint a medence lámpáinál); én pedig belevetettem magam – az eddig soha nem ugrott – gyakorlatba; és sejtelmem sem volt, hogy hogyan, de az elsötétedést és a fénycsóvákat követően egyszeriben megint ott álltam a talpamon; belevetettem magam az ismeretlenbe, még hozzá hátrafelé, vakon: és talpra érkeztem; valaki megtapsolt; valaki leesett a korlátról; a fehér magnéziumpor véget nem érőn szállt abban a mára már rég porrá égett épületben; az első helyből szaltóm, hátraszaltóm; az az abszurd átfordulás a föld felett váratlan talpra érkezéssel...

Amikor aztán eljöttem a tornateremből, számtalanszor szaltóztam így minden nap: az északcseh lakótelep örömeire és csodálatára; az óvodai csoporttársaim a nyakamra jártak és kuncsorogtak, hogy tanítsam meg rá őket; kis műanyag katonákat hordtak nekem, pisztolymodelleket, késeket; az óvónők nap mint nap ájultoztak és panaszkodtak az anyukámnak... Ugráltam a fűvön, a betonon, a lakótelepi tornaterem filcén és parkettáján, idegen lakások szőnyegén (ez már néhány évvel később történt, amikor elkezdtem iskolába, iskola után pedig a barátaim lakására járni); szaltóztam a régi villában, amelyben az összeaszott, első köztársaságbeli bájával mégis mindenkit felülmúló, ki nem telepített német hölgy zongorázni tanított (*Mein Gott, mein Gott*, sóhajtozott félelmében); ugráltam az

iskolai folyosókon; nyáron a téglaporban (a falnál, amelynél egész napos élet-halál harcot vívtam a teniszlabdával); hátraszaltóztam medencék, strandok, halastavak és bányatavak vizébe...

Aztán minden eltörött; pofára estem Dél-Morvaországba, a komorságba, valamiféle csendes, hermetikus (és főleg megtörhetetlen) borzalomba; hirtelen egyre többször, egyre magasabban és egyre rémültebben pördültem a levegőben; az a régi, apró ugrás az ismeretlenbe egyszerűen hajdaninak, távolinak, gyermekinek tetszett; a Lenin utcai, a Kounic utcai tornaterem porában és ordítózásában nőttem fel, de egy gyufaszálat sem húztam ki a dobozból, nem sercintettem, és nem merítettem bele a habszivacscsíkokkal teli gödörbe: és így nőttem fel... Továbbra is szaltóztam; nem felnőttem, hanem gyermeki, hajdani, távolból hozott szaltók: a lányok és nők rémületére és csodálatára részegen szaltóztam a kocsmákban, a színházi büfékben (később a színpadon is bohócként; szerettem a színházat, csakis emiatt a nyomorult szaltó miatt jutottam fel a deszkáira); részegebben és részegebben, paradox módon egyre biztosabban és határozottabban ugrottam; nem maradt el nap lerészegedés nélkül: részegség szaltó nélkül... Próbáltam elérni valamit: hiábavaló támadásokat mértem a zenére, a szavakra, a nőkre, a művészetre: de mindenki azonnal átlátta a törekvéseim

haszontalanságát; és amikor komolyra fordult a dolog, amikor már nem volt mit mutatnom, amikor már egyetlen hamis kártyát sem tudtam előhúzni az ingujjamból, egyszerűen *semmit*: akkor hirtelen hátravettem magam az ismeretlenbe: ugrás és csodálkozás; a nézők gyermekien eltátották a szájukat; szavak nélkül, művészet nélkül, történetek nélkül: semmi sem volt képes arra, amire ez a hülye, értéktelen, régi gyermektrükk; a férfiak egyszeriben a vállamat veregették; a nőknek pedig legalább egy kicsit elkerekedett a szeme...

Sercintgetem a gyufát ezen a jeges napon; a nagy fehér házban; sercintgetem a gyufát, és meggyújtok egy levágott gumidarabot: belemerítem a kályha sötétjébe a gyújtós közé, amit (ha Isten is úgy akarja) nedvesen is meggyújt, a még túlságosan élő gyertyánfát; sercintgetem a gyufát és akarva-akaratlanul elképzem a habszivacscsíkok közti sötétségbe hulló kis lángot...

Ma reggel még sötétben rohantam el az iskolába (térdig érő hóban), egy kicsit sem fűtöttem be; viszont most, délután, a fárasztó tanításból visszatérve, hideg van itt, akár egy kriptában. Sercintgetem a gyufát, a kályha sötétjébe tekintek; guggolok: egy kicsit fáj a bokám: attól, ahogy talajra érkeztem: ugyan jól, közvetlenül talpra, előre vagy oldalra lépés nélkül (úgy mondtuk, *beleállni a szaltóba*), de a lábam már mégiscsak megöregedett, elszokott az ugrásoktól... Szaltó: ma: olyan hosszú

idő után és itt: fogadás: fogadás a nyolcadikos srácokkal: ha megtanulják végre azokat a szavakat, amelyekben b után y -t írunk, én ugrom egy helyből hátraszaltót; a srácok megtanulták, a legkisebbtől a legnagyobbig az összes gyerek beözönlött az osztályba (már nem olyan nehéz bezsúfolni őket egy osztályba; egész gyorsan kihalunk itt); nem hitték el. A tábla elé léptem és ugrottam: hosszú, hosszú idő után a testem leírt egy kört a levegőben, hosszú idő után hátravettem magam az ismeretlenbe: talpra érkeztem, gond nélkül (a bokám csak később fájdukt meg); a gyerekszajak tátva maradtak, lelkesen kiabáltak; a hitetlenkedő csicsergés felrázta az osztályt; a nyolcadikosok, akikkel egyszer már össze is verekedtem, hirtelen megkomolyodtak, nyájassá váltak; azonnal azt akarta az összes, hogy tanítsam és tanítsam őket (persze a szaltóra, nem a tananyagra): fiúk, lányok, mind felém özönlöttek, az ingem ujját húzták; az ötéves óvodás Karlík (szőke és kicsi: mint én *akkor*, mint én a děčínai tornateremben, mint én *először*) az osztály sarkába szorítva, a kályhánál állt: szeme kikerekedve, szája tátva, orrlyukai kitégülvén, és mintha álmából, egyszer csak rekedt gyerekhangon kilehelte: *Szűzmárjám, salto mortale!*